

Prikaz herojstva vojnika iz Domovinskog rata na filmu

Šerbec, Matija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:918895>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-10**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
Ak. god. 2020./2021.

Matija Šerbec

Prikaz herojstva vojnika iz Domovinskog rata na filmu
Diplomski rad

Mentor: dr.sc. Kruno Kardov

Zagreb, Veljača, 2022.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Teorijska razrada.....	4
3. Utjecaj filma na publiku.....	7
4. Partizanski film I herojstvo.....	9
5. Film u kontekstu ratnih zbivanja.....	11
6. Metodološki okvir.....	13
7. Analize filmova.....	15
7.1. General.....	15
7.2 Broj 55.....	17
7.3. U okruženju II.....	19
7.4. Živi I mrtvi.....	21
8. Završna rasprava.....	22
9. Literatura	25

1. Uvod

Domovinski rat ostavio je jedan velik i neizbrisiv trag na samu Republiku Hrvatsku i njeno stanovništvo. Govoreći o toj temi, podrazumijevaju se različiti aspekti ljudskog života koje je on dotaknuo. Na nekom općenitom nivou, najviše se spominju oni gospodarski, ekonomski, kulturni, politički utjecaji. U moru različitih priča, gledišta i stavova, ponajviše je zastupljen politički kontekst. Ono čemu je posvećeno vrlo malo prostora jest sedma umjetnost u kontekstu ratnih zbivanja.

U ovome diplomskom radu želim analizirati prikaz hrvatskog vojnika u Domovinskom ratu u hrvatskoj kinematografiji koji je nastao kroz utjecaj politike, ideologije i propagande. Prikaz vojnika kao čovjeka od krvi i mesa koji se bori za svoje ideale izaziva suosjećanje i razvija osjećaj patriotizma kod publike što na kraju rezultira odobravanjem i pozitivnim gledanjem na cjelokupnu hrvatsku vojsku.

Filmovi su odabrani prema sažecima s internetskih stranica Hrvatskog audiovizualnog centra, snimljeni su nakon kraja Domovinskog rata, njihova radnja se odvija za vrijeme Domovinskog rata i glavni likovi su pripadnici hrvatske vojske. Također filmovi su hrvatske produkcije. Za analizu su odabrana četiri filma.

Razgovor o Domovinskom ratu za većinu je ljudi stavljanje soli na ranu, što nije neobično s obzirom na zbivanja koja su se za vrijeme njega događala te posljedicama koje je sa sobom donio. Prošlo je dvadeset godina od „događaja“ koji je ostavio velike traume velikom broju ljudi i znatnu štetu Republici Hrvatskoj.

Kada se govori o hrvatskom filmu, većinom prevladava mišljenje kako se u Hrvatskoj snima previše ratnih filmova. S obzirom na to da je hrvatska kinematografija kao takva relativno podcijenjena, mnogi smatraju da je uzrok tome upravo to što se većinom, bila riječ o komediji, drami ili kojem drugom žanru, naglasak stavlja na ratna zbivanja. Unatoč tome što je snimljeno samo nekoliko dugometražnih igranih filmova koji konkretno prikazuju Domovinski rat, odnosno gdje je radnja filma upravo rat, većina publike zamjera hrvatskom filmu to što je ta tema i nekim malim dijelom zastupljena. Onaj drugi dio ljudi pak smatra kako su filmovi odraz našeg društva, kako predstavljaju sliku onoga čime smo okruženi. Sve su to samo neka od mišljenja s kojima se možemo susresti kada pričamo o hrvatskome filmu.

2. Teorijska razrada

U ovom djelu ću definirati temeljne pojmove i koncepte u ovom radu. Film je vizualna umjetnost koja korištenjem pomičnih slika i zvuka prenosi priče, ideje, osjećaje i atmosferu. Ante Peterlić u “Osnovama teorije filma” definira film kao „fotografski i fonografski zapis izvanjskog svijeta“ (Peterlić 2018: 44). Nakon što je nastao postao je izuzetno važno sredstvo masovne komunikacije, širio je masovnu i popularnu kulturu. Danas možemo reći da je film dio svakodnevice većine svjetske populacije.

Igrani film je filmski rod koji u središtu ima više ili manje razrađenu priču koju tumače profesionalni glumci, a ostvaruje se naracijom i likovima, njihovim međusobnim odnosima i odnosima s okolinom.

“Ratni film je naziv za sve vrste filmova u kojima dominira tematika rata. Naziv se ne odnosi na neki strože definiran žanr; s jedne strane ne određuje ga uvijek samo prisustvo ratnih zbivanja, već se u obzir može uzeti stupanj u kojem rat uvjetuje radnju filma i razvoj likova. U ratne filmove ubrajaju se i djela s radnjom iz prijeratnoga odnosno postratnog razdoblja, jer se pojam rata može proširiti na zbivanja koja mu prethode, kao i na situaciju koju rat za sobom ostavlja. No, dok je u filmovima prve skupine presudan politički faktor (diplomatski sporazumi, podjele i dogovori), u filmovima s postratnom tematikom prevladava socijalno-ekonomski faktor s opisom teškog života.” (Enciklopedija.hr 2015)

Možemo primijetiti glavne motive ratnih filmova. Prvi motiv su scene borbe, te sekvence koje prikazuju bitke, mogu uključivati tenkove, bojne avione, vojnike pješake ili ratne brodove, to su neke od glavnih odlika ratnih filmova od kada žanr postoji. Čak i ratni filmovi koji se bave psihološkim stanjima vojnika ili biografski prikazuju život vojnika uključuje scene bitaka koje mogu biti prikazane i kroz dijalog.

Drugi česti motiv su likovi s različitim pozadinama, vojne jedinice su sačinjene od vojnika iz različitih dijelova države ili svijeta, različitim stupnjevima edukacija i različitim životima prije rata. To je često prikazano u filmovima koji se događaju za vrijeme Drugog svjetskog rata, a možemo to primijetiti i u hrvatskim filmovima.

Psihološki aspekti rata su također čest motiv, to uključuje utjecaj rata na mentalno stanje vojnika. Likovi često osjećaju strah, neki su paralizirani sa strahom, a možemo i vidjeti kako rat mijenja likove tako da postaju bezosjećajni ili suroviji kao u filmu Apokalipsa danas ili Full metal jacket.

Još možemo primijetiti pro-ratni ili anti-ratni stav. Filmovi koji su nastali ubrzo nakon ratova imaju tendenciju stavljati naglasak na ispravnost razloga zašto se ulazilo u rat i prikazivati herojske akcije glavnih aktera. Filmovi koji daju drugačiju perspektivu na rat i prikazuju njegovu besmislenost i strahotu su anti-ratni filmovi poput *Dr. Strangelove* ili serije *M.A.S.H.* Cilj ratnih filmova, kao i većine filmova, je stvoriti komercijalni uspjeh i zabaviti publiku. Ako je film napravljen za vrijeme rata može imati dodatne ciljeve, kao što su dizanje morala ili prikazati građanstvu zašto se vodi rat, što prolaze sudionici rata i kakve im opasnosti prijete ako se rat izgubi. Takvim filmovima je cilj da javnost pruži potporu u ratnim naporima ili da promijene svoje negativno mišljenje o ratu koji se vodi.

Drugi bitan koncept u radu koji je potrebno definirati je herojstvo. Riječ herojstvo je nastalo iz riječi heroj koje označava stvarnu osobu ili fiktivnog lika koji pokazuje hrabrost u opasnim situacijama te svladava prepreke svojom snagom, domišljatošću i odvažnosti. Riječ heroj dolazi iz grčkog jezika, *hērōs* se doslovno prevodi kao zaštitnik ili branitelj (Online Etymology Dictionary 2022). U antici lik heroja i herojstvo su bili česti motivi u literaturi posebice u grčkoj književnosti u djelima poput Homerove *Ilijade* i *Odiseje*, ili u još starijim djelima kao što je sumerski *Ep o Gilgamešu*. U modernijoj povijesti i danas heroji su sveprisutni u popularnoj kulturi te čine likove u najpopularnijim i najprofitabilnijim filmovima. 80-tih i 90-tih to su bili junaci u akcijskim filmovima, a danas su to likovi u filmovima o superjunacima kao što su *Superman* i *Kapetan Amerika*.

U svojoj studiji iz 2009. godine, Harvey, Erdos i Turnbull kažu da „djela se mogu smatrati herojskim kada se odnose na hrabrost i altruizam“ (Harvey 2009:313). Oni govore da se hrabrost očituje putem herojskog djelovanja s ciljem postizanja željenog ishoda. U nastavku govore o aspektu rizika naglašavajući da su herojska djela često opasna junaku. Harvey i sur., sažimaju njihovu konceptualizaciju junaštva na ovaj način: „Junaštvo se može promatrati kao izrazito moralno ponašanje koje je objašnjeno kao oblik traženja senzacije, altruizam, hrabrost i poželjnog ponašanja, ali ponekad neadaptibilan odgovor u darvinovskom smislu“ (Harvey 2009: 313).

Ovom definicijom Harvey i sur. iznijeli su ideju da je herojstvo definirano kombinacijom junaštva ili hrabrosti, altruizma, osjećaja dužnosti i zanemarivanjem osobne dobrobiti. Te se karakteristike udružuju u akciji da bi stvorile herojski čin, iako ne moraju sve osobine biti prisutne da bi se neki čin mogao smatrati herojskim. Na primjer, spašavanje djeteta iz zgrade

koja se ruši svakako je herojski čin, ali ovaj čin možda nemaju nikakve veze s osjećajem dužnosti, već mogu biti vođeni jednostavno željom da se učini ispravna stvar. Također se sugerira da herojstvo poprima oblik „čisto emocionalno, neplaniranog, rizičnog ...“ (Harvey 2009: 317).

Još jedan od autora koji pišu o herojstvu je B. Schlenker, prema njemu heroji imaju principe, iskrenost, duhovnost i dobronamjerni su prema drugima. Ističe da „raditi ispravnu stvar je temelj za herojska djela“ (Schlenker 2008: 323), te poput ostalih istraživanja naglašava da su teme rizika i opasnosti bitne jer herojstvo često uključuje osobnu žrtvu. Nadalje govori kako moralni aspekt herojstva nije uvijek samo raditi ispravnu stvar nego nekada se mora i donijeti teška odluka. Lagane odluka kao što je bježanje od opasne situacije česti je nemoralan izbor. Birajući moralno ispravan izbor, heroj si stvara teži put za sebe, moralnost zbog toga dodaje važnu dimenziju u definiranju herojstva.

Schlenker nastavlja i o kulturnoj povezanosti sa konceptom heroja. „Heroji nam daju reference za ciljeve, standarde i načine kako se ponašati.“ (Schlenker 2008:326) Prema tome možemo gledati na heroje kao ideale za društvo, heroj je netko čija je svrha inspirirati i tko služi kao primjer za društvo. Heroji su prema tome stvoreni za boljitak i napredak društva. Ne možemo ne složiti s time jer su svi u nekom trenutku u životu bili inspirirani s nekim herojem, bilo uživo, preko vijesti ili televizije i filma. Iz toga proizlazi da su heroj i društvo povezani i preko te veze dijele slične vrijednosti. „Ideologije i heroji idu ruku uz ruku i vjerojatno recipročno utječu jedni na druge“ (Schlenker 2008:348). Ta veza je povezana s odlikama heroja i možemo ju koristiti za njihovo proučavanje

Budući da je u pozadini istraživanja čitavo vrijeme i Domovinski rat, čiji utjecaj na hrvatsku kinematografiju i istražujemo, podsjetit ću ukratko na kontekst koji on, po svojoj definiciji, predstavlja. Domovinski rat je „obrambeni rat za neovisnost i cjelovitost hrvatske države protiv agresije udruženih velikosrpskih snaga – ekstremista u Hrvatskoj, Jugoslavenske narodne armije (JNA) te Srbije i Crne Gore.“ (Enciklopedija.hr, 2015). Početak ratnih zbivanja označila je pobuna srpskih građana u Hrvatskoj koja je počela u kolovozu 1990. Prvi oružani sukobi počeli su u travnju 1991. nakon čega se srpskim pobunjenicima počela pridruživati JNA što je eskaliralo do kolovoza 1991. u izravni sukob sa Srbijom. Nakon što se u svrhu smirivanja sukoba umješale snage UN-a došlo je do zastoja okršaja. To je pomoglo u pregovorima, diplomatskim nastojanjima i jačanju hrvatske vojske što je dovelo do oslobađanja dijelova teritorija. Zadnje velike vojne akcije izvedene su u svibnju i kolovozu 1995. nakon kojih su

oslobođena okupirana područja u Posavini i zapadnoj Slavoniji te na te na Banovini, Kordunu, u Lici i sjevernoj Dalmaciji. (Enciklopedija.hr, 2015)

3. Utjecaj filma na publiku

Ulogu filma u našem društvu mnogi smatraju jednako važnom kao večernje vijesti, Svatko može imenovati barem jedan film koji je utjecao njega / nju na dubokoj razini. Koliko nas to može reći za vijesti? Film je jedan od najvažnijih oblika masovne komunikacije, a teme i likove koje prikazuje prenosi tisućama gledatelja. Prikazi u filmu povezani su s našim društvom i kulturom tako da dublje razumijevanje ovog oblika medija moglo bi obogatiti naš uvid u prikaz herojstva vojnika na filmu, dešifrirati njihovu vezu s našim društvom i istražiti njihova značenja.

Moć audiovizualnih sredstava kroz povijest se iskorištavala politički, društveno i gospodarski. Diktatori poput Adolfa Hitlera uspješno su koristili filmove kao propagandno oruđe tijekom Drugog svjetskog rata. Nesretne činjenice poput ovih pokazuju sirovu moć filma - golemu moć koja je čak izazvala revolucije.

Kako tehnologija neprestano raste, politički i gospodarski vođe iskoristili su film za promjenu i oblikovanje pogleda ljudi za vlastitu dobrobit. Kvalitetni prijevodi također su lako dostupni i iznimno pristupačni za sve u današnjem svijetu, što filmskim stvaraocima olakšava dosezanje ciljane publike iz svih krajeva svijeta na njihovom materinjem jeziku. Svaki je film postavljen i razvijen u određenoj kulturi. Filmovi su sastavni dio nas; odražavaju ono u što vjerujemo i kako koegzistiramo kao ljudi. Lakše je sagledati naše brige, stavove, nedostatke i prednosti u filmovima nego ih dešifrirati iz svakodnevnih interakcija. Kad se naša prevladavajuća uvjerenja i ideologije osporavaju u filmovima, ponekad smo u stanju ispitati se i prihvatiti promjenu.

Table 8

Changes in Opinions Pre- and Post-Viewing

Question	Percentage of Viewers with Different Opinions after Viewing
In general, do you think things in the nation are headed in the right direction or wrong direction?	25%
How much do you think you can trust the government in Washington to do what is right?	31%
How much do you think you can trust the government in Washington to do what is right when it comes to handling national-security issues?	27%
How would you rate the job being done by the CIA?	30%
How would you rate the job being done by the US State Department?	25%
How would you rate the job being done by the military?	33%
How would you rate the job being done by the president and the White House?	22%

Tablica 1.

Izvor: (Pautz 2014: 127)

Nedavno istraživanje Michelle C. Pautz, profesorice političkih znanosti na Sveučilištu u Daytonu, sugerira da filmovi mogu utjecati na mišljenja gledatelja. Pautz je zamolila studente na fakultetu da ispune upitnik o njihovim stavovima o vlasti prije i nakon gledanja ratnih filmova "Argo" i "Zero dark thirty". Otkrila je da je nakon gledanja filmova 22 do 31 posto sudionika promijenilo mišljenje - i općenito povoljnije - o raznim pitanjima o vladi. Povećalo se, na primjer, njihovo povjerenje u vladu, kao i njihov opći optimizam u smjeru kretanja zemlje. (tablica 1.)

Pautz zaključuje da filmovi koji imaju izrazitiju karakterizaciju likova i institucija mogu imati veći utjecaj na gledatelje. Ako je "dobre momke" i "loše momke" lakše razaznati, filmovi bi mogli lakše utjecati na publiku. Takve podjele možemo primijetiti i u hrvatskim ratnim filmovima. Zbog ograničenja filma kao medija, kao što su vremenski okvir, budžet i način narativa, filmovi pojednostavljaju priče i reduciraju teme i likove u jednodimenzionalan oblik. Zbog toga su gledatelji često zaokupljeni pričama koje su konstruirane da bi funkcionirale u filmu, one imaju vremenska ograničenja i zbog toga privlače publiku. Ove priče često prikazuju očite protagoniste i antagoniste u smislu pojedinačnih likova i institucija, također priče pogodne za ovaj medij često imaju definitivne elemente dobra i zla.

Također objašnjava da vrijeme i događaji koji su prikazani u filmu kao i vrijeme kada je film napravljen mogu utjecati na to da će se gledatelji slabije sjećati ili će biti manje upoznati s njim, to su događaji s kojima su možda upoznati samo sa satova povijesti u školi ili priloga u televizijskim emisijama. To može utjecati na njihovo viđenje događaja prikazanih na filmu, što je više vremena prošlo to je mutnije sjećanje oko detalja događaja te takvi prikazi događaji mogu utjecati primjerice na mišljenja o vladi. Također ako gledatelji nisi ni bili rođeni u

trenutku prikazanih događaja smanjena je mogućnost da se povežu s njima i da oni utječu na njih. U radu je primjer žene koja je rođena za vrijeme Velike Depresije, ona ima duboko nepovjerenje prema bankama ali njeni unuci to nikada neće moći u potpunosti razumjeti. U nastavku autorica argumentira da je teže utjecati na gledatelje koji su veoma dobro upoznati s događajem koji je prikazan na filmu. (Pautz 2014.)

4.Partizanski film i herojstvo

Ako govorimo o hrvatskim ratnim filmovima ne možemo izostaviti jugoslavenske partizanske filmove. Na prostoru Jugoslavije ratni film ima dugu i bogatu tradiciju U partizanskim filmovima način na koji je prikazan rat dolazi iz važnosti drugog svjetskog rata za Jugoslaviju.

Za komunističku vlast u Jugoslaviji Drugi svjetski rat je bio važan jer je omogućio da osnuju samostalnu državu prema svojim načelima i omogućio im je dugogodišnju vlast. Na ovaj način Drugi svjetski rat je označavao simbolički, ali i stvarni početak političke egzistencije jedne države. (Zvijer 2018:203)

Jugoslavenski ratni filmovi imali su velike budžete i vrlo često su bili dio državnih projekata te koristili i pripadnike aktivne vojske, Jugoslavenske narodne armije. Jugoslavija u to vrijeme nije bila sama u masovnoj proizvodnji propagandnih filmova, Sjedinjene Američke države i Sovjetski savez su također imali snažnu industriju ratnih filmova i koristile svoje aktivne vojnike kao statiste. Partizanski filmovi u kinima su skupljali veliki broj gledatelja čemu je pogodovalo što su škole organizirano slale učenike na prikazivanje partizanskih filmova u sklopu nastave. I danas se često na domaćim televizijskim programima prikazuju kulturni ratni filmovi toga razdoblja

Taj društveni značaj rata možemo vidjeti na način kako je prikazan u filmu. Ti filmovi prikazuju epske razmjere Drugog svjetskog rata što je važno za ideologiju države jer je dio mitske i slavne prošlosti, tu prošlost filmovi pokušavaju simbolički očuvati.

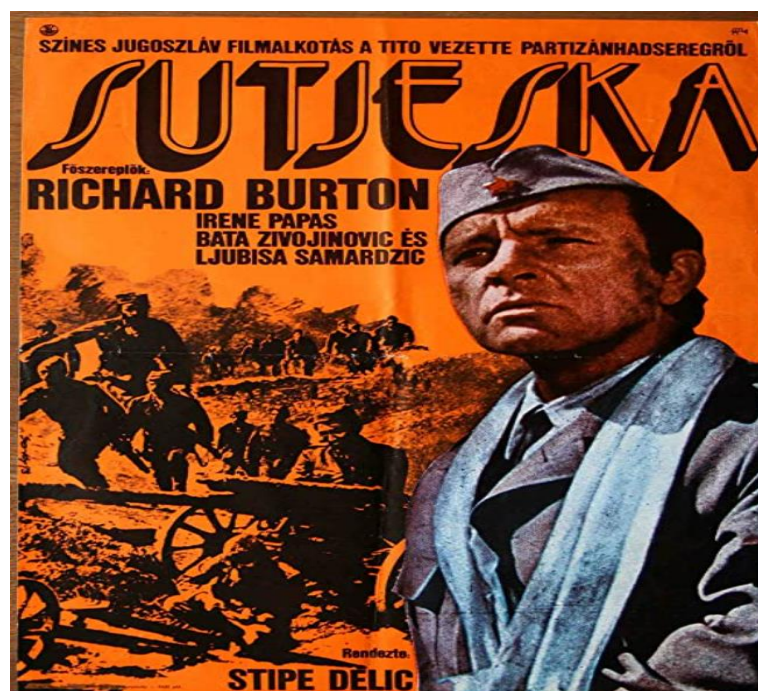
Prikaz partizana na filmu ima određene motive koji se provlače kroz brojne filmove, kod partizana prevladavaju pozitivne osobine poput hrabrosti, heroizma, solidarnosti i junaštva. Pored tih osobina za partizane na filmu specifičan je i jak humanizam prema narodu i ranjenicima. Oko slike partizana bila je u središtu pažnje i figura žrtve, koja je najefektnije bila predstavljena preko ranjenika, a to je vizualno bilo posebno izraženo u filmovima kao što su Bitka na Neretvi i Sutjeska. (Zvijer 2018:201) Za stradavanje partizana specifične su

pojedinačne junačke i herojske smrti u odnosu na neprijatelja, obično njemačke vojnike, koji umiru masovno i neprimjetno.

Izvor: <https://m.vecernji.hr/media/img/a4/f1/42f4ee61e360b64dac62.jpeg>

(preuzeto 15.siječnja.2022.)

Izvor: <https://m.imdb.com/title/tt0070758/mediaviewer/rm2490070784/>

(preuzeto 15.siječnja.2022.)

5. Film u kontekstu ratnih zbivanja

Simbolička važnost Drugog svjetskog rata u socijalističkoj Jugoslaviji ekvivalentna je važnosti Domovinskog rata u Hrvatskoj, ali je status Domovinskog rata u filmskoj produkciji Hrvatske bio znatno drugačiji. Svedenost filmske slike sukoba i slaba i „neatraktivna“ produkcija ratnih filmova u Hrvatskoj mogu, između ostalog, biti posljedica samih ratnih okolnosti, kada je došlo do zastoja filmske proizvodnje pošto nije bilo dovoljno novca za njeno financiranje, a uz to nije postojao ni regulirani sistem filmske produkcije (Škrabalo 1998: 454). Ivo Škrabalo (Škrabalo 1998:509) smatra da je u Domovinskom ratu hrvatska kinematografija pretrpjela značajne materijalne štete, a „organizacijski i institucijski je zakočena u razvoju zbog neodgovarajuće tranzicije iz siozovskog u neki drugačiji sustav s demokratskim legitimitetom.“ Nazadovanju Hrvatske kinematografije doprinio je i Franjo Tuđman, hrvatski predsjednik od 1990. do 1999, davao je prioritet sportu i ostalim kulturnim sferama što je dovelo do toga da su se za izradu filma jako teško dobivale subvencije. Rezultat toga je jako malen broj filmova napravljen tijekom rata, a oni koji su nastali puni su nacionalističke propagande, loše su napravljeni što je skoro uništilo buduću hrvatsku kinematografiju. (Krelja 2004: 84)

Gilić (2010:142) smatra kako je, osim što je urušio hrvatsko gospodarstvo, rat ošteti i mrežu kina, a nebriga za domaću proizvodnju dovela je do kriznog posjeta kinima nakon rata. „ Za vrijeme Domovinskog rata, dakako, financijska je situacija bila nepovoljna čak i za prosječno skupe projekte, a da o vefilmovima ni ne govorimo.”

Završetkom rata i osamostaljenjem Hrvatske nestala je ideološka cenzura iz Jugoslavije što je autorima omogućilo da slobodno i na novi način prikažu društvene situacije, izraze svoje stavove bilo iz prošlosti ili tek nastale političke situacije

Ono što se prije izražavalo nekim skrivenim simbolima ili metaforama sada se može prikazati izravno, to je možda bolje za novinske članke i eseje, ali na filmu to može izgledati pretjerano pojednostavljeno i jeftino. S većom slobodom izražaja došlo je do izrade slabijih filmova. Osim što u tim filmovima uglavnom postoji vrlo pojednostavljeni crno-bijeli sukob, ti filmovi ne postižu jednake uspjehe u odnosu na partizanske filmove zbog razloga što se promijenilo društvo i gledatelji koji od filma u kinu traže eskapističku zabavu koju dobivaju od strane velikih američkih komercijalnih hitova. Hrvatski redatelji su se loše snašli u takvoj situaciji, pa se unatoč nekolicini kvalitetnih filmova u Hrvatskoj stvorilo vrlo negativno mišljenje prema domaćoj kinematografiji. To nisu promijenili ni filmovi koji su iznimke kao što je “Kako je

počeo rat na mome otoku (1996.) koji je ostvario financijski uspjeh i doveo veliki broj gledatelja u kinodvorane. Među domaćim gledateljima uglavnom uspijevaju komedije ili filmovi koji imaju humornu radnju što se nije promijenilo ni do danas iako postoje filmovi prepoznati od međunarodne publike i koji se osvajali nagrade.

Bilo je potpuno očekivano da će u hrvatskoj filmskoj proizvodnji u ratnim godinama dominirati ratna tema, a prvi su filmovi tog žanra doživljeni kao replike nekadašnjih partizanskih filmova, bio je to pogled na rat viđen nekim tuđim očima. „Medij pokretnih slika djelatno je bio angažiran i mobiliziran u Domovinskom ratu, općeprihvaćenom nazivu za nametnuto ratovanje da bi se obranila neovisnost Hrvatske, a taj termin obuhvaća oružane akcije i ratna zbivanja između 1991. i 1995. godine.“ (Škrabalo, 2008:184) Dolazak najmlađe generacije filmskih autora je „donio novu optiku na zbivanja u ovom specifičnom ratu za samostalnost Hrvatske. Često je citirana izjava Lukasa Nole da pripada „generaciji kojoj su ukrali rat.“ Aludirao je na činjenicu da se ratnom temom u filmu bave oni koji rat nisu ni primirisali, ali i na to da u širem društvenom smislu iskazi i doživljaji mladih što su na svojim plećima iznijeli rat najmanje dolazili do izražaja: dok su jedni ratovali na položajima, drugi su zauzimali položaje u poratnom hrvatskom društvu.“ (Škrabalo, 1998:486)

6. Metodološki okvir

Opći metodološki pristup ove studije je narativna analiza. „Narativna analiza je analiza kronološki ispričane priče, s naglaskom na to kako se elementi slijede, zašto se neki elementi ocjenjuju drugačije od drugih, kako prošlost oblikuje percepciju sadašnjosti, kako sadašnjost oblikuje percepciju prošlosti i kako oboje oblikovati percepcije budućnosti “(Garson, 2011). Korištenje filmova kao primarnog izvora pripovijedanja i tretiranje filmova kao osobe koja pripovijeda, u tom smislu pridržava se duhu i konceptualnim temeljima narativne analize.

Narativna analiza u društvenim znanostima odnosi se na niz pristupa različitim vrstama tekstova, kojima je zajednički narativni oblik. Kako nacije i vlade grade preferirane narative o povijesti, tako to rade i društveni pokreti, organizacije, znanstvenici, drugi profesionalci, etničke / rasne skupine i pojedinci u pričama o iskustvu. Ono što takve raznolike tekstove ili filmove čini "narativnim" jest slijed i posljedica: događaji se biraju, organiziraju, povezuju i ocjenjuju kao značajni za određenu publiku. Pripovjedači tumače svijet i iskustvo u njemu; ponekad stvaraju moralne priče - kakav bi trebao biti svijet. (Hinchman i Hinchman, 1997).

U izradi ovog rada proučio sam nekoliko stranih radova koji se bave analizama ratnih filmova. Uglavnom su to američki radovi koji se bave analizama filmova koji se događaju u Drugom svjetskom ratu, Vijetnamskom ratu i Zaljevskom ratu, analize tih filmova nam mogu pomoći na koje dijelove radnje i motive se trebamo posebno fokusirati. (Zehnder, 2004.), (Dittmar, 1990.)

Herojstvo vojnika trebamo diferencirati od osnovne zadaće i posla vojnika koji već u početku sa sobom nosi velike rizike i odgovornosti. Djelovanja i događaji koji su bitni u ovoj analizi su pothvati koji prelaze uobičajene zahtjeve i očekivanja od prosječnog vojnika. Naravno da tijekom oružanog sukoba sa neprijateljem svaki vojnik će prisustvovati borbi i pucati, ali ovaj rad će se fokusirati na izvanrednim pojedincima i pothvatima kao što su žrtvovanje za boljitak ostalih izlaganje iznimnoj opasnosti zbog solidarnost prema drugim vojnicima ili pokazivanje milosrđa pod cijenu izloženosti riziku osobe koja izvodi herojstvo. Herojske akcije su one u kojima lik demonstrira jedan ili više već spomenutih herojskih osobina tako da prelaze svoje dužnosti kao vojnici. Na primjer, vojnik koji izvlači oružje i puca na neprijatelja kada oni počnu pucati po njemu nije herojstvo, to je vojnik koji radi svoj posao. Ako vojnik govori svojoj skupini da ostanu iza dok on juriša na neprijatelja ili pokušava spasiti ranjenike pod paljbom, tada on prelazi liniju dužnosti i to postaje heroizam. Gledanjem mnogo

hrvatskih filmova koji se bave ili događaju u vrijeme Domovinskog rata, četiri su odabrana za analizu u ovom radu prema sljedećim kriterijima.

Prvi kriterij je da je film hrvatske produkcije. Postoji nekolicina filmova s likovima hrvatskih vojnika ali smatram da je važna hrvatska produkcija zato što će herojstvo vojnika na filmu napravljeno od domaće produkcije biti jače naglašeno i ciljana publika su gledatelji s područja hrvatske.

Druga stvar koje je bitna kod odabira filmova za analizu su likovi vojnika koji aktivno sudjeluju u ratu. Mnogo filmova s tematikom rata prati civile u ratnim zbivanjima ili se događa nakon završetka rata te se bave psihičkim stanjem vojnika ili njihovom integracijom u poslijeratno društvo. Za ovaj rad koji se bavi herojstvom hrvatskog vojnika najvažnije je da film ima situacije u kojima možemo analizirati način na koji je prikazano herojstvo.

Zadnji kriterij je da se radnja filma odvija za vrijeme Domovinskog rata.

Odabrani filmovi koji će biti analizirani u ovom radu i koju zadovoljavaju kriteriju su General (2019.), Broj 55 (2014.), U okruženju 2 (1999.) i Živi i mrtvi (2007.).

Za analizu odabrane teme konstruirano je istraživačko pitanje:

Kako je prikazano herojstvo hrvatskog vojnika na filmu?

Nakon utvrđivanja teorijske pozadine i analize četiri ratna filma ovaj rad će pokušati odgovoriti na navedena pitanje.

7. Analize filmova

7.1. General

Prvi film koji se analizira u ovom radu je General snimljen 2019. g. , redatelj filma je Antun Vrdoljak. General je biografski ratni film koji prati život hrvatskog generala Ante Gotovine od njegove rane mladosti, vremenu provedenom u francuskoj Legiji stranaca, životu u Kolumbiji do njegovog sudjelovanja u Domovinskom ratu kada se vratio u Hrvatsku. Od odabranih filmova za analizu General ima najveći budžet što se vidi iz scena bitaka u kojima sudjeluju mnogobrojni statisti i po modernim specijalnim efektima eksplozija i razaranja. Antun Vrdoljak iza sebe ima vrlo dugu redateljsku karijeru, u vrijeme Jugoslavije radio je i nekoliko takozvanih partizanskih ratnih filmova poput “Kad čuješ zvona (1969.)”, “U gori raste zelen bor (1971.)” i “Povratak (1979.)”. Popularne motive partizanskih filmova zamjećujemo i u Generalu poput idealno i odvažnog junaka, herojskih masovnih bitaka i patriotizma.

Prvi dio filma prati Antin rani život na otoku Pašmanu, sa 17 godina brodom odlazi u francusku i pridružuje se Legiji stranaca gdje pratimo stjecanje njegovog vojnog iskustva kroz obuku i vojne akcije u Čadu. Nakon prestanka službe u legiji odlazi u Gvatemalu obučavati specijalce gdje upoznaje svoju prvu ženu Xiamen. Nakon što mu se rodila kćer saznaje da je započeo rat u Hrvatskoj i tada napušta obitelj govoreći “imam vas oboje u srcu, ali imam i zemlju koja me je rodila I podarila me vama”

U sljedećoj sceni vidimo Gotovinu kako dolazi u Zagreb i nalazi se u uredu gdje se obavlja regrutacija dobrovoljaca. Tamo vidimo nestrpljivog mladića koji čeka prijavu, prilazi mu stariji vojnik i kaže, “znam na što si spreman, spreman si dati svoj život” na što on odgovara, “ne želim dati svoj život, želim ga obraniti”. Ovdje možemo vidjeti kako je prikazan entuzijazam dobrovoljaca i njihovi pretjerano poetični odgovori kao razlog zašto se žele boriti, takve motive možemo promatrati kroz cijeli film.

Gotovina počinje trenirati mlade dobrovoljce koji nemaju dobru obuku ali svome nadređenom govori kako to nije bitno jer “srce je najdragocjenije”.

Ubrzo Gotovina vodi prvu vojnu akciju u kojoj zaskoče srpske vojnike koji su ih čekali u zasjedi, nakon razmjene vatre uzimaju zarobljenike. Gotovina naglašava da će poštivati sva njihova zarobljenička prava i iskazuje žaljenje za poginule srpske vojnike te kaže, “tamo daleko za njima tuguje i plače, ova djeca se tamo daleke neće nikada više vratiti...”. Gotovina naređuje da se mrtve neprijatelje prekrije granama da ih životinje ne razvlače, a ranjenicima pomaže.

Hrvatski vojnici u filmu kada su situacije s ranjenim ili zarobljenim neprijateljem uvijek naglašavaju da će se brinuti o njima i rade distinkciju između sebe i neprijatelja koji ranjene i zarobljene tretira loše.

U sljedećoj bitci hrvatske vojnike zaskoče Beli orlovi sa nadmoćnim brojevima i boljim naoružanjem, svi hrvatski vojnici smireno i herojski jure u napad, onesposobljavaju tenkove i tjeraju neprijatelja u bijeg dok Gotovina izdaje naredbe, trči u pomoć ranjenicima i na kraju sam bude ranjavan. Mnogi kadrovi bitke su snimljeni iz zraka čime se prikazuje nadmoć srpske vojske s brojnim tenkovima i helikopterima koji na kraju budu poraženi. Slabo istrenirani dobrovoljci su prikazani kao elitna skupina, a ranjeni Gotovina se u sljedećoj sceni šali na račun svoje ozljede i želi se što brže vratiti u akciju.

Gotovina uskoro počinje predvoditi skupinu za diverzantske napade i nakon kratke bitke s neprijateljem opet se prvo brine za ranjenike, ne uzima ranjene za zarobljenike jer ih ne mogu zbrinuti tada nego ih ostavlja u njihovoj bazi da ih pokupi srpska vojska iako Gotovini i njegovoj jedinici to stvara opasnost. Na to mu podređeni odgovara da je hrabar i ako ikada bude zarobljen da bi htio to biti od njegove strane.

U zadnjem dijelu filma pratimo bitku za Knin nakon mukotrpnog i dugotrajnog prelaska hrvatske vojske preko planine da bi imali dobar položaj. Bitka završava oslobađanjem Knina i vijorenjem postavljene hrvatske zastave.

Izvor: <https://sjever.hr/wp-content/uploads/2019/07/general-2-750x500.jpg>

(preuzeto 15.siječnja.2022.)

7.2. Broj 55

Drugi film u analizi je ratni akcijski film Broj 55 snimljen 2014. godine, redatelj filma je Kristijan Milić. Film je napravljen prema stvarnim događajima 1991. godine u selu Kusionje u blizini Pakraca, radnja prati skupinu Hrvatskih vojnika koji tijekom ophodnje upadaju u zasjedu i ostanu zatočeni u kući na broju 55 po čemu je film dobio ime. Broj 55 radnjom dosta podsjeća na "Napad na policijsku postaju 13 (1976.)" u kojem su likovi zatočeni u policijskoj postaji gdje se brane od mnogobrojnog neprijatelja i moraju preživjeti noć do jutra. Također u oba filma neprijatelja uglavnom ne vidimo jasno nego puca na njih s udaljenog ili skrivenog mjesta, neprijatelj nema karakterizaciju ni dijaloge, a izbliza ga vidimo samo u bliskim okršajima. U Broju 55 akcija i napetost su skoro neprestani dok neprijatelj uvijek vreba iz svih smjerova.

Izvor: <http://www.filmofil.ba/wp-content/uploads/2016/05/Kristijan-Milic-Broj-55.jpg>

(preuzeto 15.siječnja.2022.)

Odmah na početku filma vidimo novu skupinu vojnika koja dolazi u bazu na fronti, došli su iako nemaju svi oružje ali imaju volju čime je prikazana njihova odvažnost i hrabrost. Fokus filma je na mladom vojniku Tomi. Ubrzo pridošli vojnici i Tomo kreću u izvidničku akcija na front gdje započinje okršaj s brojčano nadmoćnim srpskim vojnicima, tijekom bitke

novi vojnici zbijaju šale i ne pokazuju strah. Nadređeni im govori da je netko stradao od mine i trebaju mu dobrovoljci za spašavanja na što se svi herojski jave. Nakon toga možemo vidjeti niz herojskih pothvata, trčanja prema neprijateljskoj paljbi, spašavanje ranjenika pod paljbom i na kraju ih kupi improvizirano oklopno vozilo usred žestoke bitke. Vojnici junački eliminiraju velik broj srpskih vojnika dok na njihovoj strani nema više ranjenih.

Sljedeći zadatak im je izvidnica okupiranog sela Kusionje, kada zapovjednik Miro traži dobrovoljce svi žele u akciju iako ih nije toliko potrebno, možemo vidjeti prikaz herojstva i hrabrosti još kada mladi vojnik Andro ide bez oružja, kada ga zapovjednik pita gdje mu je, Andro odgovara da ga je dao prijatelju jer nemaju dovoljno pušaka ali da ga to ne sprječava da ide s njima. Na ulazu u selo ne vide nigdje neprijatelja, znaju da je opasno jer ih vjerojatno čekaju u zasjedi. Unatoč sumnjivom okruženju Miro kaže „kad smo već došli, ajmo onda“. Nakon ulaza u selo počinje bitka nakon zasjede srpskih vojnika, u stresnoj situaciji zapovjednik Miro ostaje pribran i spasi svoju skupinu tako da se sklone u kuću, unutra se brzo organiziraju pod paljbom i Miro daje dio svojih metaka mladom vojniku iako ih ni sam nema puno. Zbog nedostatka municije moraju biti strpljivi i čekati da im se neprijatelj jako približi pa tek onda pucati što pokazuje njihovu odlučnost i hrabrost.

Kada u zapovjedništvu saznaju što se događa šalju pojačanje da im pomogne, nakon nekoliko okršaja sa srpskom vojskom, uspijevaju doći do kuće u kojoj su sklonjeni vojnici. Imaju se priliku povući iz kuće ali Miro odbija jer bi morali ostaviti ranjenike, ostali se slažu i radije bi sami poginuli nego ostavili ranjenike. Veće pojačanje tek kasnije dolazi, pa se skupina koja je poslana pomoći povlači, vojnik Pero odlučuje ostati i odlazi u kuću da im donese municije. Hrvatski vojnici se herojski brane do kraja unatoč ranjavanjima, kada im nestane metaka neki vade noževe i tako se brane. Na kraju filma ih preplave mnogobrojni srpski vojnici i preživjele brutalno smaknu.

7.3. U okruženju 2

U okruženju II je akcijski ratni film iz 1999. godine redatelja Antuna Sabljaka. Godine 1992. skupina hrvatskih gerilaca odlazi na okupirano područje u okolici Gospića, kako bi iz srpskog logora spasili zatočenog hrvatskog vojnika. U akciji oslobađanja i nakon nje, skupina se susreće s nizom prepreka. U okruženju 2 je niskobudžetan film, snimljen je lošom kamerom i dosta je nespretno režijski odrađen. Likovi nemaju skoro nikakvu karakterizaciju, a glavnog lika možemo opisati kao hrvatsku verziju Ramba. Često su scene akcije nepovezane s radnjom, pogotovo prve dvije, također specijalni efekti su jednostavni, a neki izvori navode da je na snimanju korišteno pravo streljivo.

Film započinje s bitkom hrvatskih i srpskih vojnika na otvorenom terenu. Odmah od početka možemo vidjeti niz herojstva, hrvatski vojnici jurišaju na neprijatelje bez zaklona dok pucaju na njih. Nitko od vojnika ne zastaje dok metci i bombe padaju oko njih, jedan od vojnika dok juriša u ruci nosi štap s hrvatskom zastavom. Kada bude pogođen, drugi vojnik dolazi do njega te uzima zastavu i nastavlja juriš. Ratni doktori trče kroz paljbu i eksplozija do ranjenika kako bi ih spasili. Svi vojnici viču ratničke pokliče i međusobno se ohrabruju, neki nastavljaju iako su ranjeni. Srpski vojnici počinju bježati od straha nakon čega kreće slavlje.

U nastavku manja skupina vojnika je okupljena u uredu zapovjednika koji želi da odu u akciju spašavanja zarobljenih hrvatskih vojnika, naglašava da to nije zapovijed nego njegova molba. Akcija spašavanja bi se odvijala iza neprijateljskih linija, bez radio veze, a izvlačenje ne bi bilo moguće. Svi prisutni se dobrovoljno javljaju, čak i vojnik Mile koji je ranjen, ali ga zbog toga odbijaju.

U scenama gdje srpski vojnici tuku i ispituju hrvatske zarobljenike herojstvo je prikazano nepokolebljivim stavom zarobljenika koji im ništa ne govore nego ih i vrijeđaju zbog čega ih još jače muče i kažnjavaju.

Kada skupina vojnika koja je krenula u akciju spašavanja sazna da se radi o samo jednom zarobljeniku za kojeg riskiraju živote neki počnu oklijevati oko nastavka operacije, ali Mario koji je vođa skupine im govori, „nije bitno koliko ih je, moramo ga osloboditi. „.

Nakon što su potajno oslobodili zarobljenika, kreću nazad prema teritoriju koji kontrolira hrvatska vojska. Tijekom povratka ih progone srpski vojnici pa odlučuju krenuti kroz selo koje kontrolira neprijatelj. U selu se odvija završna velika bitka u filmu gdje kao i na početku možemo vidjeti herojsko jurišanje na nadmoćnog protivnika, nastavljanje borbe nakon ranjavanja, te na kraju dolazak pojačanja koje juriša na srpske vojnike s hrvatskim zastavama u rukama.

Izvor:

https://www.youtube.com/watch?v=e13QTKJpSbc&ab_channel=AlaniusFordius

(preuzeto 15.siječnja.2022.)

7.4. Živi i mrtvi

Živi i mrtvi je ratni film redatelja Kristijana Milića iz 2007. godine rađen po romanu pisca Josipa Mlakića. Radnja filma se odvija 1993. godine u Bosni, skupina hrvatskih vojnika ima zadatak držati važan položaj koji napadaju srpski vojnici, ali kada dolaze na položaje izbija hrvatsko-muslimanski sukob te skupina ostaje odvojena od svojih suboraca. Zbog toga moraju se povlačiti preko srpskih i muslimanskih položaja. Uz tu priču pratimo 1943. godine skupinu ustaša koja vodi akciju protiv partizana, ustaše se povlače kroz isto područje nakon poraza od partizana. Kroz nekoliko događaja i likova možemo uočiti paralelu između dvije priče. Za razliku od prošla tri analizirana filma ovaj možemo okarakterizirati kao i anti-ratni film zbog ozbiljnijeg i mračnijeg pristupa prikazu rata, kao i zbog povezanosti priča iz dva razdoblja što pokazuje kako različite generacije u ratu proživljavaju iste strahote.

Izvor: <https://www.imdb.com/title/tt0449671/mediaviewer/rm1194804224/>

(preuzeto 15.siječnja.2022.)

Prvi prikaz herojstva je na početku filma. Skupina vojnika dobiva zadatak držati položaj na vrhu brda iako vrlo brzo može početi sukob Hrvatske vojske s muslimanskim snagama, ako se to dogodi bit će im jako teško povlačenje, prihvaćaju zadatak i zapovjednik kaže da svi ovise jedni o drugima. Kao i u prethodno analiziranim filmovima vojnici na putu na rizične misije su opušteni, zbijaju šale i bezbrižni su unatoč opasnom okruženju. Nakon početka sukoba hrvatske vojske i muslimana u podnožju brda skupina kreće s povlačenjem s položaja tijekom noći. Mladi vojnik Robe se boji dok pješake kroz mrak te ga vojnik Tomo ohrabruje. Kasnije je taj isti mladi vojnik na straži i budi Tomu jer misli da je vidio nekoga, Tomo odlazi s njim do čistine gdje je netko zapalio vatru. Ovdje Tomo pokazuje herojstvo

nakon što mu kaže da pričeka među drvećem i sam odlazi na čistinu provjeriti ima li nekoga bez da budi ostale.

U jutro nastavljaju dalje i dolaze do minskog polja, Vijali, vođa skupine, sam krene označavati mine da ostali mogu proći. Robe se boji prijeći preko minskog polja, tada možemo osvjedočiti herojstvu vojnika Tome, on odlaže svoju opremu i vraća se po Robu. Uzima Robu preko ramena i oprezno s njim prelazi preko minskog polja.

Kasnije nailaze na kolibu u dolini u kojoj su neprijateljski vojnici, iako ih mogu zaobići, odlučuju se izložiti opasnosti i napasti neprijatelja. Nakon što su ih ubili, odvajaju vremena pokopati mrtve.

Film završava smrću svih pripadnika skupine tijekom zadnje bitke s muslimanskim vojnicima tijekom noći u šumi. Hrvatski vojnici se bore do zadnjeg daha dok su izranjavani i okruženi.

8. Završna rasprava

Nakon analize filmova možemo zapaziti nekoliko motiva i herojskih radnji koje se provlače kroz sva četiri odabrana filma. Kao što smo spomenuli ranije, to su djela koja pokazuju izrazitu hrabrost, požrtvovnost i altruizam. Prvi od njih je požrtvovnost vođe, u filmovima često pratimo manju skupinu vojnika čiji predvodnici u donošenju odluka sami sebe stavljaju u lošiju situaciju. U Generalu Ante Gotovina sam izvlači ranjenika iz bitke nakon čega i sam bude pogođen, u „Broj 55“ Mile dijeli svoju municiju ostalima i odbije se povući bez ranjenika. Vijali iz filma „Živi i mrtvi“ sam označuje mine u minskom polju i stvara put za ostale, a kasnije sam odlazi ubijati neprijatelje nožem kako ne bi odali svoju poziciju. „U okruženju 2“ herojstvo vođe možemo vidjeti kada ide u opasnu akciju spašavanja za samo jednog zarobljenika i nakon ranjavanja vodi prvi vojnike u bitku.

Također kao što je već spomenuto u nekim pothvatima vođa, herojstvo je prikazano i kroz solidarnost prema drugim vojnicima i ranjenicima. Stariji i iskusniji vojnici često ohrabruju, bodre i vode brigu o mladim tek pristiglim, neiskusnim vojnicima koji su često prestrašeni. Tomo u filmu „Živi i mrtvi“ u nekoliko navrata pokazuje brigu za mladog Robu, osim čestog ohrabrivanja kada dolaze do minskog polja, Tomo ga nosi preko jer je paraliziran od straha.

U svakom filmu kada se tijekom bitke dogodi ranjavanje, ostali likovi pokušavaju u tom trenutku svim snagama izvući ranjenika iz bitke i pomoći mu iako to znači izlaganje još većoj opasnosti i mogućnosti da će još vojnika stradati. Također ranjeni vojnici u nekoliko situacija izražavaju negodovanje što ih se spašava, i traže da ih se ostavi što isto možemo promatrati kao oblik herojstva jer ne žele da im se pokuša spasiti život pod cijenu tuđega. U filmu *General, Ante Gotovina* ide čak i korak dalje tako što pomaže i neprijateljskim ranjenicima unatoč tome što to stvara opasnu situaciju za ostale. Za generala i zapovjednike na bojištu su vojnici samo brojevi, ali kod junaka koje pratimo u analiziranim filmovima svaki život je jednako bitan i oni se izlažu velik rizicima da ga spase. U filmovima je takvo herojstvo često prikazano u kontrastu s ponašanjem srpske vojske, tamo srpski vojnik ostavlja svoje ranjenike, često se povlači u strahu i srpski vojnik stavlja svoj vlastiti boljitak na prvo mjesto.

Još jedan od herojskih motiva koji se provlači kroz filmove je izlaženje iz zaklona i jurišanje na neprijatelja. Takve scene postoje u skoro svim ratnim filmovima, kako u partizanskim poput „*Bitka na Neretvi*“ i „*Sutjeska*“ tako i u stranim hit filmovima kao što su „*Bridge too far*“, „*Saving private Ryan*“, „*Full metal jacket*“ te mnogi drugi. Jurišanje se događa u situacijama kad su hrvatski vojnici u lošijoj poziciji, suočeni s mnogobrojnijim neprijateljima ili uhvaćeni u zasjedu. Tada kreću u herojske juriše koje zapovjednik predvodi, a drugi ga prate inspirirani njegovim prisustvom na bojištu, juriši su i emotivno nabijeni što vojnici pokazuju ratnim pokličima i psovkama usmjerenih prema neprijatelju.

Nakon što smo uspostavili što je herojstvo i na koje načine je prikazano u hrvatskom ratnom filmu, moramo se zapitati kako taj prikaz utječe na gledatelje. Kao što smo spomenuli u prethodnom dijelu ovog rada, film može utjecati na gledatelje tako da mijenja njihovo mišljenje i percepciju o temama koje obrađuje. Ta promjena mišljenja može biti još izraženija ako postoji jasna distinkcija između pozitivaca i negativaca u radnji filma. U analiziranim ratnim filmovima vrlo je jasna razlika između hrvatskog i neprijateljskog vojnika, ta razlika je gotovo crno-bijela. Gledatelji se poistovjećuju s našim junacima koji su uglavnom obični ljudi „od naroda“ i stavlja se u njihovu uloga, mogu se diviti njihovim herojskim pothvatima te s njima proživljavati događaje koje su strašni i stresni za prosječnog gledatelja. Sve to može imati još veći utjecaj na strane gledatelje koji možda nisu toliko upoznati s povijesnim događajima na našim prostorima, zbog toga oni konstruiraju viđenje hrvatskog vojnika kako je prikazano na filmu.

Herojski prikazi vojnika i propaganda u ratnim filmovima nisu ništa novo u svjetskoj kinematografiji, uglavnom svatko želi prikazati svog ratnika u najboljem moguće svjetlu.

Rađena su brojna istraživanja raznih kinematografija te kako su u njima prikazani bezbrojni sukobi i junaštva, za hrvatsku kinematografiju još ne postoji tako veliki broj istraživanja i analiza. Zbog toga je bitno da smo svjesni da film može utjecati na nas i prepoznati trenutke kada su neki događaji i pothvati preuveličani ili prikazani jednostrano, neovisno o tome uživamo li u filmu koji gledamo ili ne.

9. Literatura:

1. Dittmar, L., & Michaud, G. (1990). *From Hanoi to Hollywood: The Vietnam War in American film*. New Brunswick & London: Rutgers University Press.
2. Enciklopedija.hr (2015) *Filmska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019. Pristupljeno 15.9.2020.
<http://filmska.lzmk.hr/Natuknica.aspx?ID=4334> i
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=15884>
3. Gilić, Nikica (2010). *Uvod u povijest hrvatskog igranog filma*. Zagreb: Leykam
4. Garson, G. D. (2011). Narrative analysis. Preuzeto sa
<http://faculty.chass.ncsu.edu/garson/PA765/pa765syl.htm>
5. Harvey, J., Erdos, G., & Turnbull, L. (2009). How do we perceive heroes? *Journal of Risk Research*, 12(3-4), 313-327.
6. Hinchman, L.P. and Hinchman, S.K. (eds) (1997) *Memory, Identity, Community: The Idea of Narrative in the Human Sciences*, Albany NY, State University of NY Press
7. Hrvatski audio vizualni centar <https://havic.hr/>
8. Murtić D. (2015) *Ordinary Men at War*. In: *Post-Yugoslav Cinema*. Palgrave Macmillan, London, 74-85,
9. Milić, K.(redatelj) HRT (produkcija) 2014. „*Broj 55*“
10. Milić, K. (redatelj) Marijo Vukadin (produkcija) 2007. „*Živi i mrtvi*“

11. Online Etymology Dictionary <https://www.etymonline.com/search?q=hero>
 12. Peterlić, Ante (2018), *Osnove teorije filma*, Zagreb: Akademija dramske umjetnosti
 13. Pautz, M. C. (2014). *Argo and Zero Dark Thirty: Film, Government, and Audiences. PS: Political Science & Politics*, 48(01), 120–128.
- Sabljak, S. (redatelj i producent) 1999. „U okruženju 2“
14. Schlenker, B. R., Weigold, M. F., & Schlenker, K. A. (2008). What makes a hero? The impact of integrity on admiration and interpersonal judgment. *Journal of Personality*, 76(2), 323-355.
 15. Senjković, R. (2001). Propaganda, mediji, heroji, mitovi i ratnici. *Polemos*, IV (8), 33-79. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/2834>
 16. Sullivan, M. P., & Venter, A. (2005). *The Hero Within: Inclusion of Heroes into the Self. Self and Identity*, 4(2), 1
 17. Škrabalo, Ivo (1998). *101 godina filma u Hrvatskoj - 1896.-1997 - pregled povijesti hrvatske kinematografije*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
 18. Škrabalo, Ivo (2008). *Hrvatska filmska povijest ukratko (1896-2006)*. Zagreb: Hrvatski filmski savez
 19. Tudor, A. (1974). *Image and Influence: Studies in the Sociology of Film*. London: Routledge
 20. Vrdoljak, A. (redatelj i producent) 2019. „General“
 21. Zehnder, S. M., & Calvert, S. L. (2004). *Between the hero and the shadow: Developmental differences in adolescents' perceptions and understanding of*

mythic themes in films. Journal of Communication Inquiry, 28(2), 122-137.

22. Zvijer, N. (2018). *Partizanski versus 'postpartizanski' film (ratni film i društveni kontekst)*